

Handboek juridisch onderzoek

Handboek juridisch onderzoek

Michel Vols



Omslagontwerp: Nick van Silfhout, Den Haag

Opmaak binnenwerk: Textcetera, Den Haag

© 2026 Michel Vols | WJS Uitgevers

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige ander manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (art. 16 Auteurswet) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-pro.nl).

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

ISBN 978-94-93458-60-4

NUR 820

wjs-uitgevers.nl

Inhoud

Afkortingen	9
Voorwoord	11
1 Introductie juridisch onderzoek	15
1.1 Betekenis (juridisch) onderzoek	15
1.2 Juridisch onderzoekers	16
1.3 Soorten juridisch onderzoek	17
1.4 Rechtsgeleerdheid als wetenschap	18
1.5 Klassiek-juridisch onderzoek	19
1.6 Metajuridisch onderzoek	22
1.7 Empirisch-juridisch onderzoek	23
1.8 Normatief onderzoek	24
1.9 Interdisciplinair juridisch onderzoek	25
1.10 Kennisvalorisatie	26
1.11 Originaliteit en creativiteit binnen juridisch onderzoek	27
1.12 Onderzoeksfinanciering	28
1.13 Promoveren (op artikelen) in de rechtsgeleerdheid	29
2 Onderzoeksvragen en onderzoeksplan	31
2.1 De start van een juridisch onderzoek	31
2.2 Onderzoeksplan en onderzoeksdesign	31
2.3 Vinden van een onderzoeksonderwerp	33
2.4 Aandachtspunten bij keuze onderwerp	34
2.5 Soorten onderzoeksvragen	34
2.6 Voorwaarden goede onderzoeksvraag	35
2.7 Verschil rechtsvraag en onderzoeksvraag	37
2.8 Deelvragen	37
2.9 Probleem- en doelstelling in onderzoeksplan	38
2.10 Data en big data binnen de rechtswetenschap	39
2.11 Concept en conceptualiseren	39
2.12 Begrippen en concepten operationaliseren	40
2.13 Tijdsplanning en voorlopige inhoudsopgave in onderzoeksplan	41

3	Theorie	43
3.1	Theorie in (juridisch) onderzoek	43
3.2	Klassiek-juridische theorieën, leerstukken en doctrines	45
3.3	<i>Micro-level, grand en middle-range</i> theorieën	46
3.4	Normatieve theorieën	47
3.5	Kritische rechtswetenschap/ <i>Critical Legal studies</i>	48
4	Methoden en methodologie	51
4.1	Methoden en methodologie	51
4.2	Verskil tussen kwantitatief en kwalitatief onderzoek	52
4.3	Keuze methode	53
4.4	Interne en externe validiteit	54
4.5	Noodzaak methodologische verantwoording in verslag	55
5	Bronnen zoeken en selecteren	57
5.1	Dataverzameling	57
5.2	Vershil primaire en secundaire bronnen	58
5.3	Vindplaatsen wetgeving en verdragen	59
5.4	Vindplaatsen jurisprudentie	62
5.5	Vindplaatsen parlementaire documenten	63
5.6	Vindplaatsen documenten totstandkoming van een verdrag	65
5.7	Vindplaatsen literatuur	65
5.8	Selectie van de beste bronnen	66
5.9	Systematisch literatuuronderzoek	67
5.10	Vindplaatsen metajuridische/empirisch-juridische bronnen	68
5.11	Vindplaatsen buitenlandse juridische literatuur	69
5.12	Alleen online vindplaatsen?	70
5.13	Wikipedia of ChatGPT als bron in juridisch onderzoek	70
6	Klassiek-juridisch onderzoek	71
6.1	Verschillen tussen rechters en rechtswetenschappers	71
6.2	Voorbeelden klassiek-juridische onderzoeksvragen	71
6.3	Veelgebruikte methoden in klassiek-juridisch onderzoek	72
6.4	Juridische casusoplossing	73
6.5	Analyse parlementaire geschiedenis	74
6.6	Interpretatiemethoden	74
6.7	Argumentatieleer en juridisch onderzoek	75
6.8	Enkelvoudige argumentatie	76
6.9	Onderschikkende argumentatie	77
6.10	Nevenschikkende argumentatie	78
6.11	Meervoudige argumentatie	79
6.12	Kritische vragen bij beoordeling van argumentatie	79

6.13	Logica en juridisch onderzoek	82
6.14	Drogredenen	83
6.15	Ontwikkelen en gebruiken van een toetsingskader, maatstaf of toetssteen	85
6.16	Mensenrechtelijk onderzoek	86
7	Jurisprudentieanalyse	87
7.1	Jurisprudentieonderzoek	87
7.2	Wat is een annotatie?	88
7.3	Publicatiebeleid rechtspraak.nl	88
7.4	Verwijzingen naar en in jurisprudentie	89
7.5	Kwantitatieve of systematische jurisprudentieanalyse	92
7.6	Netwerkanalyse en jurisprudentieonderzoek	93
8	Metajuridisch onderzoek	95
8.1	Rechtsfilosofisch onderzoek	95
8.2	Rechtseconomisch onderzoek	95
8.3	Rechtssociologisch onderzoek	96
8.4	Rechtshistorisch onderzoek	97
8.5	Informatietechnologie en recht & rechtsinformatie	98
9	Empirisch-juridische onderzoeksmethoden	99
9.1	Het begrip 'empirisch onderzoek'	99
9.2	Statistiek in juridisch onderzoek	99
9.3	Het begrip 'variabele' en soorten variabelen	101
9.4	Enquêteonderzoek	102
9.5	Observatieonderzoek	103
9.6	Interviews in juridisch onderzoek	104
9.7	Focusgroep en expertmeeting	105
9.8	De empirisch-normatieve methode	105
10	Rechtsvergelijkende methoden	107
10.1	Betekenis begrip 'rechtsvergelijking'	107
10.2	Interne rechtsvergelijking	108
10.3	Stadia in extern rechtsvergelijkend onderzoek	109
10.4	Micro- en macro-rechtsvergelijking	110
10.5	Keuze te vergelijken onderwerp en landen	110
10.6	Dogmatische rechtsvergelijking	111
10.7	Functionele rechtsvergelijking	112
10.8	Talenkennis en rechtsvergelijkend onderzoek	113
10.9	Noodzaak van een <i>tertium comparationis</i>	114
10.10	Beschrijven van het gevonden vreemde recht	114

10.11	Beschrijven van verschillen en overeenkomsten	115
10.12	Verklaren van overeenkomsten en verschillen	116
10.13	Evalueren van verschillen en overeenkomsten	116
11	Schrijven	117
11.1	Beginnen met schrijven en schrijfblokkades	117
11.2	Gebruikelijke structuur van een onderzoeksverslag	117
11.3	Inhoud van een paragraaf en alinea	119
11.4	Een correct en overtuigend onderzoeksverslag	119
11.5	Correct en aantrekkelijk schrijven	121
11.6	Noodzaak van verwijzen naar eerder onderzoek en bronnen	122
11.7	Verschil tussen parafraseren en citeren	123
11.8	Regels voor verwijzingen en de <i>Leidraad</i>	123
12	Publiceren	125
12.1	Soorten juridische publicaties	125
12.2	Keuze voor een tijdschrift	126
12.3	Peer review en reageren op beoordelingen	127
12.4	Open access publiceren	128
13	Onderzoeksethiek en plagiaat	129
13.1	Onderzoeksethiek	129
13.2	Onafhankelijkheid en onpartijdigheid	130
13.3	Plagiaat	132
13.4	Zorgvuldig onderzoeksdata verzamelen, verwerken en bewaren	133
	Literatuur	135

Afkortingen

AA	<i>Ars Aequi</i>
AB	<i>AB Rechtspraak Bestuursrecht</i>
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
ECLI	European Case Law Identifier
EHRM	Europees Hof voor de Rechten van de Mens
ERC	European Research Council
EVRM	Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden
KNAW	Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen
NJ	<i>Nederlandse Jurisprudentie</i>
NJB	<i>Nederlands Juristenblad</i>
NWO	Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek
WODC	Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum
WPNR	<i>Weekblad voor Privaatrecht, Notariaat en Registratie</i>

Voorwoord

Aanleiding handboek

Dit is een handboek over juridisch onderzoek. Het is een vraagbaak bij het verrichten van dergelijk onderzoek. Er is de laatste jaren veel geschreven over het nut en de noodzaak van juridisch onderzoek, de methoden en theorieën die gebruikt worden door rechtswetenschappers en andere juridische onderzoekers, en de (gebrekkige) methodologische en theoretische verantwoording in juridische onderzoeksverslagen.

Veel juridische faculteiten hebben vakken over onderzoeksvaardigheden in het curriculum opgenomen. Promovendi krijgen steeds vaker cursussen over (juridische) onderzoeksmethoden en -methodologie. Ook ik ben betrokken bij het ontwerpen en geven van dit soort vakken en cursussen. Hoewel er goede boeken zijn geschreven over methodologie en onderzoeksvaardigheden, liep ik er tegenaan dat hét handboek niet beschikbaar was. De bestaande boeken behandelen net niet wat ik wel zou willen bespreken, waren net niet toegankelijk genoeg voor studenten en promovendi, verwezen net niet naar de bronnen die ik relevant vind, waren niet in het Nederlands geschreven of bespraken sommige methoden net weer wat te basaal of juist net te gedetailleerd.

Dit handboek bouwt voort op eerdere boeken waarin ik vragen over juridisch onderzoek besprak. Ik ga in op talloze aspecten van juridisch onderzoek. Het is daarmee een goed leesbaar, voor studenten, promovendi en praktijkjuristen toegankelijk, en rijk gedocumenteerd handboek voor het ontwerpen, uitvoeren en beoordelen van juridisch onderzoek.

Uitgangspunten van het handboek

Bij het schrijven van dit boek hanteer ik de volgende uitgangspunten:

- Er bestaat niet één type juridisch onderzoek. Het handboek laat juist de diversiteit van juridisch onderzoek aan bod komen.
- Het boek behandelt onderwerpen op een no-nonsense manier. Ik wil duidelijkheid scheppen, en geen extra verwarring of onduidelijkheid oproepen.
- Een handboek is nooit af: mensen zullen waarschijnlijk aanvullende punten opwerpen en er zullen nieuwe onderzoeksmethoden ontstaan. Deze nieuwe aspecten verwerk ik zo veel mogelijk in een volgende druk.

- Het boek moet geschikt zijn voor studenten, maar ook promovendi en meer ervaren juridische onderzoekers moeten het boek kunnen gebruiken.
- Het boek gaat primair over rechtswetenschappelijk onderzoek, maar hoopt ook een vraagbaak bij ander (meer praktijkgericht) juridisch onderzoek te zijn.

Beperkingen van dit handboek

Het handboek heeft door de opzet een aantal beperkingen:

- De besprekingen zijn soms beknopt, en zullen soms wat kort door de bocht gaan. Ik verwijs daarom naar specialistische literatuur die bijvoorbeeld heel uitgebreid ingaat op één specifieke onderzoekstraditie of -methode.
- Sommige rechtswetenschappers zullen op sommige paragrafen kritiek hebben, of het (net) iets anders verwoorden of zien. Dat hoort bij een goede wetenschappelijke discussie. Ik sta open voor suggesties voor toevoegingen en verbeteringen (m.vols@rug.nl).
- De in het boek gebruikte literatuur is Nederlands- en Engelstalig. Dat maakt dit boek jammer genoeg wat eurocentrisch. Natuurlijk zijn er ook in andere talen goede publicaties te vinden, maar die zijn voor deze druk niet bestudeerd. Hopelijk kunnen in een volgende druk meer (internationale) perspectieven worden toegevoegd.
- Er ontbreken aspecten. Stuur mij gerust punten die gemist worden, bij een volgende druk zal ik deze proberen te behandelen.
- Er bestaat soms overlap tussen paragrafen. Voor een heldere bespreking is dat helaas niet te vermijden.
- Het is waarschijnlijk niet zo aantrekkelijk om dit handboek van kaft tot kaft te lezen. Het boek is niet geschreven als één doorlopend, meeslepend verhaal. De paragrafen zijn wel zo veel mogelijk in een logische volgorde geplaatst, maar soms is die keuze ook lastig geweest.
- Ik werk tamelijk veel met lijstjes, aandachtsstreepjes en citaten. Dat is niet zo aantrekkelijk, maar geeft wel veel duidelijkheid en past bij het karakter van een handboek. Ik raad aan om bij het schrijven van een rechtswetenschappelijk onderzoeksverslag een meer essayistische schrijfstijl te hanteren.

Achtergrond handboek

Dit boek is gebaseerd op mijn ervaring met het geven van vakken over juridisch onderzoek en juridische onderzoeksmethoden. Ik geef aan de Rijksuniversiteit Groningen en universiteiten in andere landen college over het doen van klassiek-juridisch onderzoek, metajuridisch onderzoek en rechtsvergelijking. Ik heb veel studenten begeleid bij het schrijven van een juridische paper of (master)scriptie. Daarnaast heb ik promovendi begeleid bij het doen van (interdisciplinair) juridisch onderzoek. Bovendien verricht ik zelf juridisch onderzoek, en heb onderzoeksvoorstellen geschreven en beoordeeld voor organisaties als de European Research Council (ERC), de Nederlandse Organisatie

voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO), het Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek – Vlaanderen (FWO) en de Spaanse *Agencia Estatal de Investigación*.

Alle studenten en promovendi stelden mij vragen over juridisch onderzoek. Ook in discussies met meer ervaren collega's kwamen talloze onderwerpen over juridisch onderzoek voorbij. Veel van de besproken aspecten heb ik verzameld in dit boek.

Het handboek bouwt voor een groot deel voort op publicaties van andere (juridische) onderzoekers, in binnen- en buitenland. Het is namelijk niet zo dat ik alle punten, eisen en ideeën zelf heb bedacht. Iedere onderzoeker staat op de schouders van voorgangers en huidige collega's.

Ik bedank mijn collega-onderzoekers Mark Beuker, Jan Brouwer, Michelle Bruijn, Marije Eding, Caroline Huls, Laurent Jensma, Wilbert Kolkman, Joep Koornstra, Berend Roorda, Els Schipaanboord, Nynke Smit, Stefan van Tongeren en Jorrit Westerhof voor hun nuttige commentaren op eerdere versies van dit boek en de publicaties waarop dit handboek voortbouwt.

1 Introductie juridisch onderzoek

1.1 Betekenis (juridisch) onderzoek

Mensen doen voortdurend onderzoek. Zij proberen uit te vinden hoe zaken in elkaar steken, proberen chocolade te maken van de chaos om zich heen en benaderen problemen op een kritische manier. Wetenschappelijk onderzoek kenmerkt zich door het formuleren van een betrouwbaar antwoord op een zorgvuldig opgestelde onderzoeksvraag. Deze vraag kan beschrijvend (bv. hoe luidt of werkt iets?) of voorschrijvend (bv. hoe behoort iets te luiden?) zijn.¹

Bij juridisch onderzoek bestudeert de onderzoeker het recht op een directe of een indirecte manier. De onderzoeker wil veelal een bijdrage leveren aan de kennis van het (positieve) recht.²

Juridisch onderzoek gaat niet alleen om het beschrijven van het recht, maar is nauw verbonden met kritiek en scepsis. Vranken geeft aan dat een juridisch onderzoeker niet moet 'zoeken naar bevestiging, maar integendeel naar bronnen, gegevens en interpretaties die zijn hypothese of stelling niet ondersteunen'. Het motto van de onderzoeker moet zijn: 'tegendenken, en dat betekent vooral dat hij (zelf)kritisch moet zijn ten opzichte van alles wat hij leest en schrijft'.³

Deze algemene definities van juridisch onderzoek zijn natuurlijk wat ruim geformuleerd. Er zijn namelijk verschillende soorten juridisch onderzoek, en al deze typen juridisch onderzoek hebben weer eigen definities. Die licht ik in hiernavolgende paragrafen nader toe.

1 Kuypers 2007, p. 55.

2 Curry-Sumner e.a. 2010, p. 3; Van Dijk e.a. 2023, p. 9.

3 Vranken 2014, nr. 115.

1.2 Juridisch onderzoekers

Er zijn verschillende soorten juridische onderzoekers:

- Wetenschappers en studenten – Binnen de universiteit en hogeschool vindt veel (rechtswetenschappelijk) juridisch onderzoek plaats.⁴ Zo verrichten hoogleraren, universitair (hoofd)docenten, lectoren, promovendi en andere onderzoekers juridisch onderzoek. Het gaat soms om grote onderzoeksprojecten (zoals een promotieonderzoek) en soms om kleinere onderzoeken (het schrijven van een annotatie). Ook studenten doen juridisch onderzoek. Zij schrijven een scriptie of paper, verrichten juridisch onderzoek in het kader van een vak of zijn als student-assistent betrokken bij een onderzoeksproject.
- Advocaten, rechters, officieren van justitie, fiscalisten, notarissen, bedrijfsjuristen – Juristen in de beroepspraktijk verrichten veelal dagelijks juridisch onderzoek. Zij zoeken bijvoorbeeld uit hoe het recht in een specifieke situatie luidt, beantwoorden rechtsvragen en lossen juridische casus op. Sommige (grotere) advocatenkantoren hebben een wetenschappelijke afdeling waar onderzoek wordt verricht. Soms lijkt het onderzoek in de beroepspraktijk op het onderzoek dat onderzoekers op universiteiten verrichten, maar lang niet altijd.
- Overheidsjuristen – Bij de overheid werken veel juristen die juridisch onderzoek doen. Wetgevingsjuristen onderzoeken hoe een juridische regeling zou kunnen of moeten luiden en hoe deze regeling zich verhoudt tot bijvoorbeeld het internationale of het Europese recht. Beleidsjuristen willen weten hoe het huidige recht luidt om te onderzoeken welke beleidsruimte er bestaat. Er wordt ook juridisch onderzoek verricht binnen de bureaus van de Nationale ombudsman, de Kinderombudsman of de Raad van State. Het onderzoek dat wordt verricht bij de overheid, lijkt soms op het juridisch onderzoek dat wordt verricht op universiteiten, maar is wederom niet precies hetzelfde.
- Onderzoeksbureaus en -medewerkers – Sommige organisaties (bijvoorbeeld de Hoge Raad of ministeries) hebben een apart onderzoeksbureau dat juridisch onderzoek verricht. Het Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum (WODC) is een onafhankelijk kennisinstituut van de Nederlandse Staat, dat valt onder het ministerie van Justitie en Veiligheid. Er bestaan ook commerciële onderzoeksbureaus, die in opdracht van derden juridisch onderzoek verrichten. Het verschilt per organisatie wat voor soort juridisch onderzoek er verricht wordt.⁵

⁴ Stolker 2014; Ahsmann e.a. 2018.

⁵ Huls 2019.

1.3 Soorten juridisch onderzoek

Er zijn verschillende soorten juridisch onderzoek, en verschillende indelingen van die soorten onderzoek. Zo onderscheiden Van Dijck en anderen het rechtswetenschappelijk onderzoek dat verricht wordt door (toekomstige) rechtswetenschappers, van juridisch niet-rechtswetenschappelijk onderzoek dat verricht wordt door andere juristen. Er bestaan veel overeenkomsten tussen rechtswetenschappelijk juridisch onderzoek en niet-rechtswetenschappelijk juridisch onderzoek, maar ook verschillen. Bij rechtswetenschappelijk onderzoek bestaat er meer keuzevrijheid bij het bepalen van een onderzoeksvraag en -opzet. Ook overstijgt rechtswetenschappelijk onderzoek veelal het individuele zaaksniveau. Ten slotte is de rechtswetenschapper – anders dan bijvoorbeeld een rechter of notaris – niet of in mindere mate gebonden aan het geldende recht.⁶

In de literatuur wordt fundamenteel juridisch onderzoek onderscheiden van toegepast of praktijkgericht onderzoek.⁷ In fundamenteel juridisch onderzoek staat theorieontwikkeling (of in juristentaal: het ontwikkelen van ‘leerstukken’ of ‘doctrines’) of de toetsing van die theorieën centraal. Het onderzoek is niet direct gericht op relevantie voor de rechtspraktijk. Praktijkgericht of toegepast juridisch onderzoek richt zich op de oplossing van concrete problemen uit de rechtspraktijk, het beantwoorden van een concrete rechtsvraag en toepassen en gebruiken van juridische theorieën (of concepten) op praktijkgevallen.⁸

Cryer en anderen onderscheiden expository scholarship van evaluative scholarship. Het eerstgenoemde type onderzoek *‘is answering descriptive questions about the way the (legal) world is’*.⁹ Cryer en anderen stellen dat descriptief niet moet worden gelijkgesteld met simpel onderzoek, omdat de analyse zeer complex kan zijn. Het laatstgenoemde type geeft *‘an assessment of the way the (legal) world is, and either implicitly or explicitly, subjecting the law to appraisal either from the point of view of coherence with earlier law, other areas of law, or from an external viewpoint, and where shortfalls are identified, suggesting how things might be improved’*.¹⁰

Een ander onderscheid betreft klassiek-juridisch onderzoek, metajuridisch onderzoek, normatief onderzoek en empirisch-juridisch onderzoek.¹¹ Dit onderscheid komt in een volgende paragraaf aan bod.

6 Van Dijck e.a. 2023, p. 9-12.

7 Curry-Sumner e.a. 2010, p. 3-7; Van Dijck e.a. 2023, p. 64-65.

8 Zie Koenraad & Van Gestel 2024.

9 Cryer 2011, p. 9.

10 Cryer 2011, p. 9.

11 Zie Van Hoecke 2013; Smits 2015.

1.4 Rechtsgeleerdheid als wetenschap

De vraag of de rechtsgeleerdheid een wetenschap is, houdt veel juristen bezig. Al decennia voeren zij een debat over de vraag of de rechtsgeleerdheid een wetenschappelijke discipline is. In Nederland heeft Stolker met een spraakmakend artikel uit 2003 deze vraag (weer) op de kaart gezet. Hij haalt in zijn artikel de volgende anekdote aan over een ontmoeting met een decaan van een niet-juridische faculteit:

‘De decaan was niet overtuigd van de wetenschappelijkheid van het juridisch onderzoek. Om de sfeer een beetje goed te houden, ontliep ik de discussie: “Onze officiële naam is dan ook de Faculteit der Rechtsgeleerdheid”. “Ja”, antwoordde hij, “geléerd zijn jullie wel”.’¹²

Het artikel van Stolker lokte veel reacties uit.¹³ Ook internationaal wordt een debat gevoerd.¹⁴ Gelet op de uitgangspunten van dit boek gaat het te ver om het hele debat te reconstrueren.¹⁵ Wel noem ik hier enkele zaken waar veel juridische onderzoekers het inmiddels over eens zijn:

- De rechtsgeleerdheid is een wetenschap. De rechtswetenschap is echter niet hetzelfde als een natuurwetenschap zoals de scheikunde, of een geesteswetenschap zoals de filosofie, of een sociale wetenschap zoals de psychologie. In het standaardbeeld van wetenschap staat de falsificatie van toetsbare theorieën (ook wel hypothesen genoemd) centraal.¹⁶ Dit standaardbeeld is veelal niet goed toepasbaar op de rechtswetenschap.¹⁷
- Niet al het juridisch onderzoek is rechtswetenschappelijk onderzoek. Er bestaat ook meer praktijkgericht juridisch onderzoek. Dat betekent trouwens niet dat praktijkgericht juridisch onderzoek niet nuttig of waardevol is.
- Rechtswetenschappers hebben vaak moeite om hun methodologie en methoden helder te verwoorden of te expliciteren. Het is niet altijd helder wat de onderzoekswerkzaamheden zijn en waarom voor een bepaalde handelwijze is gekozen.¹⁸ In sommige rechtswetenschappelijke projecten gebruiken onderzoekers dezelfde methoden als in andere wetenschappelijke disciplines, maar de rechtswetenschap heeft ook meer ‘eigen’ methoden.

12 Stolker 2003, p. 769.

13 Zie bijvoorbeeld Broeksteeg & Stamhuis 2003; De Geest 2004; Van Roermund 2005. Zie voor een overzicht: Hertogh 2025.

14 Zie Davies 2022; Bogg 2024.

15 Zie o.a. Kunneman 1981; Westerman & Wissink; Smith 2009; Smits 2009 & 2015; Van Hoecke 2009; Taekema 2011; Van Klink & Poort 2013; Westerman 2013; Van Boom & Van Gestel 2015; Verheij 2015; McInerney-Lankford 2017; Stolker 2018; Nolasco & Vaughn 2019; Hirsch Ballin 2024.

16 Zie Popper 2002.

17 Zie Hesselink 2009; Smith 2009; Stolker 2018.

18 Zie Taekema & Van Klink 2021; Van der Have e.a. 2025.

- De rechtswetenschapper werkt met theorieën en doet aan theorievorming, maar het is in de praktijk lang niet altijd duidelijk welke (soort) theorie de juridisch onderzoeker gebruikt. Ook betekent het begrip ‘theorie’ in de rechtswetenschap niet (altijd) hetzelfde als in andere wetenschappelijke disciplines.
- De rechtswetenschap is minder internationaal gericht dan andere wetenschappelijke disciplines.¹⁹ Veel rechtswetenschappers doen onderzoek naar het nationale recht in het land waar zij werken, en publiceren in hun moedertaal. Dit is het laatste decennium wel wat veranderd: meer en meer onderzoekers publiceren in het Engels over hun onderzoek naar internationaal en Europees recht of over hun rechtsvergelijkend of empirisch-juridisch onderzoek.
- Rechtswetenschappers maken zich al jaren druk over het geringe aantal onderzoekssubsidies dat (bepaalde soorten) rechtswetenschappelijk onderzoek krijgt van organisaties als de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) of de European Research Council (ERC). Vooral klassiek-juridisch onderzoek naar nationaal recht lijkt niet populair bij onderzoeksfinanciers.²⁰ Daardoor dreigt volgens sommige onderzoekers de diversiteit van de rechtswetenschap onder druk te komen staan.²¹

1.5 Klassiek-juridisch onderzoek

Klassiek-juridisch onderzoek is een vorm van juridisch onderzoek. Andere benamingen zijn juridisch-dogmatisch onderzoek, juridisch-doctrinair onderzoek of juridische systematisering. In het Engels spreekt men van *doctrinal legal research*.²² Klassiek-juridisch onderzoek is van oudsher dominant binnen juridische faculteiten in Nederland en daarbuiten.²³

Er zijn veel verschillende definities van klassiek-juridisch onderzoek in omloop. Vranken geeft de volgende beschrijving:

‘Juridische dogmatiek heeft als object van onderzoek het geldende, positieve recht, zoals dat is neergelegd in geschreven en ongeschreven nationale, Europese en internationale regels, beginselen, begrippen, leerstukken en rechterlijke uitspraken, en van commentaar is voorzien in de literatuur.’²⁴

¹⁹ Zie Stolker 2014, p. 101-109.

²⁰ Zie Vols e.a. 2019 & Vols 2022.

²¹ Zie Van den Brink & Ortlep 2022; Habicht & Hermans 2023.

²² Zie Epstein & King 2002; Dixon 2016; Smits 2017; Egan 2018; Taekema & Van der Burg 2024.

²³ Zie Jansen 2016; Verheij 2020; Loth 2021, p. 85-121; Van Gestel 2021; Jansen & Sillen 2022.

²⁴ Vranken 2014, nr. 8. Zie ook Kestemont 2018.

Klassiek-juridisch onderzoek heeft, kort gezegd, de volgende kenmerken:

- Het onderzoek richt zich op de zo neutraal, consistent en helder mogelijke beschrijving van het positieve recht. De onderzoeker legt de betekenis van dat recht uit, analyseert het geldende recht binnen het rechtssysteem en bekritiseert (elementen uit) het geldende recht.
- Het doel van klassiek-juridisch onderzoek is de bevordering van de coherentie en consistentie van het recht. De onderzoeker verfijnt en ontwikkelt het recht verder. De rechtswetenschapper wil de systematiek van het recht verbeteren, 'op basis van criteria die aan het (rechts)systeem zelf zijn ontleend'.²⁵ Het recht is 'een coherent geheel van begrippen, regels en beginselen, waarbij tegenstellingen worden blootgelegd, begrippen omschreven en bestaande regels en gevallen geclassificeerd'.²⁶ De onderzoeker plaatst 'nieuwe maatschappelijke ontwikkelingen of ontwikkelingen in nationale, Europese en internationale rechtspraak en wetgeving in het systeem' en doet voorspellingen van toekomstige ontwikkelingen op grond van dat systeem.²⁷
- De onderzoeker hanteert een intern perspectief in het onderzoek.²⁸ Dat betekent dat de onderzoeker met een juridische bril of blik naar het positieve recht kijkt: hij 'maakt gebruik van exact dezelfde juridische termen als waarin het object van zijn studie is gegoten'.²⁹ Hesselink noemt dit '*the perspective of the judge. The aim is to become an oracle of the law*'.³⁰ Bij niet-klassiek-juridisch (metajuridisch) onderzoek hanteert de onderzoeker juist een externe blik. Hij kijkt door een niet-juridische bril of lens (bijvoorbeeld een sociaalwetenschappelijke) naar het recht.
- Theorieën binnen klassiek-juridisch onderzoek worden ook wel leerstukken genoemd.
- De klassiek-juridische rechtswetenschapper beantwoordt rechts- en onderzoeksvragen met behulp van (inzichten uit) de tekstanalyse, de argumentatieleer, logica en redeneerwijzen.³¹
- Veel onderzoekers vinden dat klassiek-juridisch onderzoek gaat over het beschrijven van het geldende recht, en niet over hoe het recht zou behoren te zijn. Dat laatste is het domein van normatief onderzoek. In de praktijk vinden klassiek-juridische onderzoekers het soms lastig om deze twee soorten onderzoek goed te scheiden.³²

25 Snel 2016, p. 13.

26 Smits 2015, p. 36.

27 Snel 2016, p. 13.

28 Hart 1997, p. 88-91; Riesenhuber 2011; Gerards e.a. 2023, p. 5-6; Taekema & Van der Burg 2024, p. 31-36.

29 Smits 2015, p. 42.

30 Hesselink 2009, p. 21.

31 Zie Schauer 2009; Hutchinson & Duncan 2012; Hutchinson 2013; Hirsch Ballin 2020; Tjong Tjin Tai & Verbruggen 2022.

32 Zie Smits 2015. Zie ook Wibier 2020; Verheij 2020.